

Kuriteoennetuse Nõukogu 2008 ja 2009. aasta tegevuse kokkuvõte

2008. aastal pööras Kuriteoennetuse Nõukogu enim tähelepanu alaealistega seonduvatele teemadele (ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukavast, erikoolide kontseptsioonist, uuringutest ning koolikiusamise analüüsist) ning **2009. aastal** lisaks alaealiste teemadele ka karistuspraktikaga seonduvatele teemadele (nt üldkasuliku töö kohaldamine, seksuaalkurjategijate kohtlemine, karistus ja kohtupraktika analüüs).

Üldisemalt on kuriteoennetuslike tegevuste planeerimisel erinevad ministeeriumid (Sotsiaal-, Sise-, Haridus- ja Teadus-, ning Justiitsministeerium) lähtunud „Kriminaalpoliitika arengusuundadest aastani 2010“, mille 2008. aasta täitmise aastaaruanne oli Riigikogus arutlusel 19. veebruaril 2009.a.¹ ja 2009. aasta täitmise aastaaruanne oli arutlusel 09. veebruaril 2010.a.².

Edasi kajastatakse täpsustatumalt Nõukogu istungitel käsitletud teemasid kahe aasta lõikes, alustades 2008. aastast.

Väljavõtted Kuriteoennetuse Nõukogu 2008. aasta istungite protokollidest ja otsustest:

Kuriteoennetuse Nõukogu istungid toimusid **2008. aastal:**

17. juunil ja 16. detsembril Tallinnas.

17. juuni istungit juhatas justiitsminister ja Nõukogu esimees Rein Lang. Istungi tööst võttis osa 11 nõukogu liiget, külalisi oli 18.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) Justiitsministeeriumi poolt toetatud kuriteoennetuse projektide ülevaade
- 2) Ülevaade inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava täitmisest 2007. aastal
- 3) Ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava täitmisest 2007. aastal
- 4) Erikoolide kontseptsiooni tutvustus
- 5) Väärteo ÜKT korraldamise tutvustus

17.06.2008. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks 2008. aastal Justiitsministeeriumi poolt rahastatavate projektide ülevaate.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ülevaate inimkaubanduse arengukavaga toimunust.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ülevaate alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava edasimineku ja alaealiste karistuspraktika analüüsist
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu otsustas, et nõukogu liikmed esitavad 15. juuliks Haridus- ja Teadusministeeriumi koolikorralduse osakonnale oma seisukohad ja ettepanekud HTM-i erikoolide kontseptsiooni tööversioonile.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ettekande väärteo ÜKT korraldamisest.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Väärteo süütegude puhul üldkasuliku töö korraldamise osas on liigutud edasi, st et eelnõu 562 SE on Riigikogu menetluses alates sügisest 2009 ja ka läbinud esimese lugemise. Eelnõu menetlemisega minnakse edasi siis, kui Valitsus lepib kokku väärteo korras määratava üldkasuliku töö korraldamise rakenduslikud küsimused.

Inimkaubanduse arengukava aastaaruande arutelu toodi välja inimkaubanduse kuriteokoosseisu analüüsimise vajadus. 2009. aastal antud analüüs valmis ja ühe lõppjärgeldusena leiti, et Eesti vajab eraldiseisvat inimkaubanduse koosseisu karistusseadustikus. Karistusseadustiku muutmise eelnõu on Justiitsministeeriumis ettevalmistamisel ning esitatakse valitsusele 2010. aasta sügisel.

¹ 2008. a. ülevaade: http://www.valitsus.ee/failid/kriminaalpoliitika_ettekanne_20083.pdf

² 2009. a. ülevaade: http://www.valitsus.ee/failid/Kriminaalpoliitika_arengusuundade_t_itmisest_20103.pdf

Erikooli temaatika edasiminekul on pikemalt peatunud järgmise istungi otsuste lühiülevaate punktis.

16. detsembri istungit juhatas justiitsminister ja Nõukogu esimees Rein Lang. Istungi tööst võttis osa 12 nõukogu liiget, külalisi oli 22.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) Erikoolide uuringu tutvustus
- 2) Erikoolide kontseptsiooni edasimineku ning edasine tegevus
- 3) Koolikiusamise analüüsi tutvustus
- 4) Kinnipeetavate rehabilitatsiooni analüüsi ja projektplaani tutvustus
- 5) Kriminoloogia – ja karistusõiguslaste tudengitööde konkursi võitjate väljakuulutamine justiitsministri poolt, võitjate õnnitlemine

16.12.2008. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks erikoolide uuringu tulemused.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ülevaate erikoolide kontseptsiooni edasinekust ja edasisest tegevusest.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks koolikiusamise analüüsi tutvustuse.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks kinnipeetavate rehabilitatsiooni analüüsi ning projektplaani tutvustuse.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu otsustas, et koostöös Tallinna linna, Sotsiaalministeeriumi ning Justiitsministeeriumi vahel käivitatakse pilootprojekt kinnipeetavate rehabilitatsiooniks.

Lühiülevaate istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Erikoolid ja koolikiusamine

2008. aastal töötas Haridus- ja Teadusministeerium välja erikoolide kontseptuaalsed alused³, milles määratleti erikoolide eesmärgid, õppe- ja kasvatustöö põhimõtted (nt õpilaste individuaalsete vajadustega arvestamine, võrgustikutöö ja rühmakodu põhimõtted) ning nõudmised infrastruktuurile. Noorte toimetuleku toetamise tegevuskavas 2009-2011 on Haridus- ja Teadusministeerium erikoolide kvaliteedi tagamiseks ette näinud kaks suunda: erikoolide keskkonna ning sisulise tegevuse arendamine.

Alates 2009/2010 õppeaastast töötab senise kolme erikooli asemel kaks erikooli, Puiatu erikool suleti 2009.a augustis ning õpilased viidi üle Tapa erikooli. Kaagvere Erikool renoveeris 2009. aastal koolimajaks ja õpilaskoduks õppetootmishoone ning kolis kogu tegevusega remonditud hoonesse. Seega läbinisti amortiseerunud mõisamaja ei ole koolihoonena enam kasutusel. Samuti alustati 2009.a loovtegevuse kodade projekteerimist ja ehitamist. Tapa Erikool plaanib ümber kujundada koolikompleksi ning on saanud selleks ka toetust.

2009.a käivitused erikoolide rekonstruktsiooniprojektid ning koostati lähteülesanded kahe erikooli - Kaagvere ja Tapa – säilimiseks ja ümberkujundamiseks. Kaagvere erikool kujuneb tulevikus ca 60 madala riskitasemega poisi ja tüdruku kooliks, Tapa erikool ca 40 kõrge riskitasemega poisi ja tüdruku kooliks. Lähteülesannetes on erikoolide arendamisel arvestatud järgmiste põhimõtetega: perekesksus, privaatsus, turvalisus, õpilaste diferentseerimine vajaduste/riskitaseme järgi, mitmekülgne tugi- ja huvitegevus. Nimetatud põhimõtetega on arvestatud ka erikoolide uutes arengukavades, mille koostamisega alustati 2009. aastal.

Erikoolide kasvatustöös on suund aina enam õpilaste individuaalsele lähenemisele. Selleks on erikoolides kasutusel nt individuaalsed õppekavad, käitumise tugikavad, üleminekuplaanid, tervishoiumeetmed ja –programmid. Õpilaste arengu ja vajadustega arvestamiseks õppetöös pakutakse erikooli õpilastele eelkutseõpet, karjäärinõustamist ja võimalusi osaleda sotsiaalsete oskuste arendamise programmides. Erikoolides on kättesaadavad logopeedi, sotsiaalpedagoogi, psühholoogi teenus. Erikooli tugiteenused ja tugispetsialistide vajadus on kirjeldatud riigikoolide kontseptsioonis, mille eelnõuversioon valmis 2009.a. Õpilaste resotsialiseerimiseks tehakse koostööd ka õpilase perekonnaga ning peetakse vajalikuks arendada koostööd kohaliku omavalitsuse ning

³ Kinnitatud haridus- ja teadusministri 19.12.2008.a käskkirjaga nr 1570.

sotsiaalhoolekandesüsteemiga. Õpilase erikoolist lahkumisel järelhooldussüsteem veel puudub, ent selle teemaga tegeleb HTM edasi järgmistel aastatel.

2009.a lihtsustati õpilaste erikooli suunamist. Haridus- ja teadusministri 1.12.2009 määruse nr 78 kohaselt hakkab erikoolidesse koha broneerimine toimub otse alaealiste komisjoni ja erikooli vahel, mistõttu ka suunamise protsess peaks muutuma lihtsamaks ja kiiremaks. HTM on ette valmistanud ka muudatused õpilase erikooli toimetamise korra täpsustamiseks, alaealise mõjutusvahendite seaduse muutmise eelnõu esitati Riigikogusse 2007.a ning see on seni Riigikogu menetluses.

Nii erikoolide kui ka koolikiusamise teematikale on tähelepanu pööratud „Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2018“ punktides 14 ja 16. Uute arengusuundade eelnõu on valitsuse poolt heaks kiidetud 29. detsembri istungil. Riigikogu menetlusse edastatakse eelnõu fraktsioonide poolt. Samuti on mõlemad teemad kajastatud vägivalda vähendamise arengukavas aastateks 2010-2014 laste vastu toimepandud ja laste poolt toimepandud vägivalda vähendamise ja ennetamise meetmete all (nt koolides kiusamisvastaste praktikate kaardistamine, lasteasutustes vägivaldaprobleemide analüüsimine, erikoolist lahkunud õpilaste retsidiivsuse hindamine, jt) (Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava lõpparuanne, 2010).

Kinnipeetavate rehabilitatsioon ja vabanemisjärgne toetamine

Tallinna linna, Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumi vahel toimusid kinnipeetavate rehabilitatsiooni pilootprojekti osas kohtumised, kuid pilootprojekti siiski kokkuvõttes ei toimunud. Selle asemel on alustatud kahe tegevusega;

1) 2009. aastal alustasid vanglad KOVide teavitamist tähtaegselt vabanenute osas – kriminaalhooldusametnikud kaardistavad kõikide KOVide poolsed kontaktisikud, kellele tuleb tähtaegselt vabanenutest infot anda, teavituskiri edastatakse KOVi hiljemalt 2 kuud enne tähtaegse vabanemise tähtaega. Justiitsministeeriumi ja vanglate 2010. aasta tulemuseesmärkides on välja toodud, et kinnipeetava retsidiivsuriski vähendamiseks tuleb vanglatel teavitada kohaliku omavalitsust tähtaegselt vabaneva kinnipeetava sotsiaalteenuste vajadusest, sh soovitada KOVile, milliseid kuriteo riskse maandavaid tegevusi võiks konkreetse isiku puhul rakendada.

2) 2010. aasta tööplaanis⁴ planeeritud ühe tegevusena üle-eestilise tugiisiku süsteemi käimalükkamine vanglast vabanenutele, sh analüüsitakse olemasolevaid teenuseid, teenusepakkujaid ning KOVde kui ka MTÜde suutlikkust ja võimalusi rehabilitatsiooniteenust pakkuda.

Väljavõtted Kuriteoennetuse Nõukogu 2009. aasta istungite protokollidest ja otsustest:

Kuriteoennetuse Nõukogu istungid toimusid 2009. aastal:

14. aprillil ja 17. novembril Tallinnas.

14. aprilli istungit juhatas justiitsminister ja Nõukogu esimees Rein Lang. Istungi tööst võttis osa 11 nõukogu liiget, külalisi oli 18.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) Karistus- ja kohtupraktika analüüsi tutvustus
- 2) Koolikohustuse mittetäitjate sanktsioonisüsteemi analüüsi tutvustus
- 3) Ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava täitmisest 2008. aastal
- 4) Ülevaade inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava täitmisest 2008. aastal
- 5) Ülevaade korruptsioonivastase strateegia täitmisest 2008. aastal

14.04.2009. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks karistus- ja kohtupraktika analüüsi tulemused.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis koolikohustuse mittetäitjate sanktsioonisüsteemi analüüsi tulemused teadmiseks. Analüüsis pakutud lahenduste suunas liigutakse edasi.

⁴ 2010. a. Justiitsministeeriumi tööplaan:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=48963/Justiitsministeeriumi+t%F6%F6plaan+aastaks+2010.pdf>.

Kuriteoennetuse Nõukogu seisukoht on, et koolidirektoritele ei tohiks väärteo menetlemise õigust anda.

- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks inimkaubanduse arengukava 2008. aasta aruande.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks alaealiste arengukava 2008. aasta aruande.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks korruptsioonivastase strateegia 2008. aasta aruande.
- 6) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks 2008. aastal Justiitsministeeriumi poolt rahastatavate projektide ülevaate.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Koolikohustuse täitmise temaatika leiab jätkuvalt kajastust erinevates raamprogrammides, nii Haridus- ja Teadusministeeriumi Turvalise kooli programmis kui ka vägivalda vastu võitlemise arengukava eelnõus (Turvalise kooli programmi elluviimine, vanemliku vastutuse suurendamine). Nõukogu võttis koolikohustuse mittetäitjate sanktsioonisüsteemi analüüsi tulemused teadmiseks ning pakutud lahenduste suunas liigutakse edasi, seega Haridus- ja Teadusministeeriumi poolseid edasiminekuid antud temaatika osas tuleb uuesti arutada Nõukogu 2010. aasta sügisesel istungil.

17. novembri istungit juhatas justiitsministri asendajana kriminaalpoliitika asekancler Martin Hirvoja. Istungi tööst võttis osa 9 nõukogu liiget, külalisi oli 18.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) KOV pilootprojekti tutvustus
- 2) Seksuaalkurjategijate kohtlemise ja ravivõimaluste analüüsi tutvustus
- 3) Analüüsi „Lähenediskeelu probleemid kriminaalmenetluses“ tutvustus
- 4) Vahistamise uuringu tutvustus
- 5) Üldkasuliku töö kohaldamise ja selle mõju retsidiivsusele analüüsi tutvustus
- 6) Kriminoloogia – ja karistusõiguslaste tudengitööde konkursi võitjate väljakuulutamine justiitsministri poolt, võitjate õnnitlemine

17.11.2009. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks, et kuues kohalikus omavalitsuses alustatakse ennetusalast pilootprojekti riskilaste varase märkamise ja sekkumise ning vabanenutele tugiisikusüsteemi loomisel.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks seksuaalkurjategijate kohtlemise ja ravi võimalused Eestis.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks lähenediskeelu probleemid kriminaalmenetluses.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks vahistatute uuringu tulemused.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks analüüsi „Üldkasuliku töö kohaldamise ja selle mõju retsidiivsusele“ tulemused.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Kuues kohalikus omavalitsuses (Kose, Lihula, Rapla, Jõhvi, Tapa, Viljandi) on algatatud **pilootprojekt alaealiste probleemide varase märkamise ja sekkumise alal**. Projekti eestvedajateks on UNICEF Eesti esindus koostöös Justiitsministeeriumiga. Kevadel 2010 kaardistatakse erinevate omavalitsuste laste ja noorte olukorda, teenusepakkujaid, teenuste sisu, jt, samuti viiakse kohalikes omavalitsustes läbi interaktiivseid analüüsiseminare, kuhu on kaasatud erinevad koostööpartnerid ja kus arutletakse erinevate asutuste rollide, koostöövõrgustiku loomise ja vajaminevate sekkumiste teemadel. Peale kaardistuste läbiviimist keskendutakse juhendmaterjalide koostamisele ja kohalikus piirkonnas konkreetsete tegevusplaanide, koostöökokkulepete kui ka sekkumiste väljatöötamisele ja elluviimisele.

Seksuaalkurjategijate ravivõimaluste ja kohtlemise alal on esitatud kaks projektitaotlust rahastuse saamiseks Tarkade Otsuste Fondist, üks neist on suunatud Eesti spetsialistide stažeerimisele erinevates riikides (Taanis, Norras, Rootsis, Soomes, Inglismaal) eesmärgiga tõsta Eesti spetsialistide teadlikkust seksuaalkurjategijate ravi vajalikkuse ja –viiside kohta ning arendada oskusi seksuaalkurjategijate nõustamiseks ja rehabilitatsiooniprogrammide läbiviimiseks. Teine projekt on

suunatud seksuaalkurjategijatele ravivõimaluste loomisele – raha vormiliseks taotlejaks on Sotsiaalministeerium.

Lähenediskeelu regulatsioonide korrastamine on planeeritud nii Justiitsministeeriumi 2010. aasta tööplani kui ka vägivalda vähendamise arengukavasse aastateks 2010-2014.

Üldkasuliku töö kohaldamist väärteoasjades kajastati 2008. aasta istungi otsuste täitmise ülevaates.

Kokkuvõtlikult saab nii 2008.a kui ka 2009. a osas välja tuua, et suurema osa arutluse all olevate teemade suhtes oli tegu informatiivsete ettekannetega ning ettekandes edastatud informatsioon võeti eelkõige teadmiseks. Siiski peaks edaspidi suurenema KEN roll sisuliste otsuste tegemisel ning vastuvõetud otsuste täitmise jälgimises.

Kuriteoennetuse Nõukogu 2008.a ja 2009. a tegevuse kokkuvõtte koostas Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna nõunik Anu Leps, 6 208 117, anu.leps@just.ee.

Rein Lang
Kuriteoennetuse Nõukogu esimees